

»Mladi za napredek Maribora 2019«

36. srečanje

DA BI SLAVEC ŽVIŽGAL PO KOSJE?

Raziskovalno področje: SLOVENSKI JEZIK

Raziskovalna naloga

Avtor: ALEKSANDRA TOMAŠEVIČ, ŽAK BIRSA

Mentor: MATEJA BARBARIČ

Šola: OŠ BORCEV ZA SEVERNO MEJO MARIBOR

Število točk: 124/ 170

Mesto: 3

Priznanje: bronasto

Maribor, februar 2019

»Mladi za napredek Maribora 2019«

36. srečanje

DA BI SLAVEC ŽVIŽGAL PO KOSJE?

Raziskovalno področje: SLOVENSKI JEZIK

Raziskovalna naloga

Maribor, februar 2019

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	5
1.1	Predstavitev raziskovalnega problema	5
1.2	Predstavitev namena in ciljev	5
1.3	Predstavitev hipotez.....	5
1.4	Metodologija.....	6
1.5	Predvideno novo spoznanje	6
2	TEORIJA	7
2.1	Etimologija	7
2.2	Domače in prevzete besede	8
2.3	Domače besede	8
2.4	Prevzete besede.....	10
2.5	Sleng	12
2.6	Popačenke.....	12
3	RAZISKAVA	13
3.1	Predstavitev anketnega vprašalnika.....	13
3.2	Predstavitev rezultatov ankete	15
4	DRUŽBENA ODGOVORNOST	25
5	RAZPRAVA	26
6	SKLEP	26
7	LITERATURA	28

POVZETEK

Domače ali prevzete besede? To je zdaj vprašanje. V svoji raziskovalni nalogi spoznavava, kaj so domače in kaj prevzete besede. Za namen raziskovanja se bova poslužila različnih metod, začevši z metodo proučevanja pisnih virov, s katero ugotavljava, kako se prevzete besede prilagajajo slovenskemu knjižnemu jeziku. Preučujeva, zakaj je v zadnjem času velik porast prevzetih besed. Dotaknila se bova tudi etimologije - vede, ki preučuje izvor in pomen besed.

Sledi anketa učencev od 6. do 9. razreda, s katero ugotavljava, kaj menijo učenci naše šole o rabi prevzetih besed. Katerim besedam dajejo prednost? Ali prepoznajo prevzete besede v določenem besedilu, če znajo poiskati zanje domače ustreznice. Zanima naju tudi, ali učenci vedo, od kod prevzete besede prihajajo. Iskala bova tudi razloge za uporabo prevzetih besed ter odgovor na vprašanje, ali je sploh še interes, da se za prevzete besede išče slovenske ustreznice.

Pričakujeva velika odstopanja v rezultatih med anketiranci, saj se učenci 6. in 7. razredov s to temo pri pouku še ne ukvarjajo. Učenci 8. in 9. razredov pa se s tem že seznanijo. Analiza bo pokazala, kako sprejemajo prevzete besede mlajši in kako starejši anketiranci.

Na prevzete besede lahko gledamo iz dveh plati – ali bogatijo ali ogrožajo naš jezik. Besede tujega jezika nam pogosto niso tuje, želiva, da nam tuj ne postane materni jezik.

1 UVOD

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

Živimo v času, ko tehnologija in posamezna strokovna področja napredujejo hitreje, kot jim sploh lahko sledimo. Vsak dan znova smo priča izumom, ki naj bi nam olajšali naše življenje.

Lahko tem novostim sledi tudi jezik? Dobimo vsakokrat ob novem izdelku tudi ustrezno domačo besedo, ki ga poimenuje? Pogosto temu ni tako. Izdelek, izum je pogosto poslan v svet skupaj z imenom, ki ga določa. Odvisno pa je seveda od vsakega naroda posebej, če ustvari zanj domačo ustreznico.

Tuje ime dobi ne malokrat tudi izdelek, ki nastane na naših domačih tleh. Čemu? Da bi lepše odzvanjal v ušesih? Da bi zaradi svojega imena deloval imenitneje in s tem pritegnil več kupcev? Poraja se vprašanje, zakaj lastniki slovenskih podjetij in drugih organizacij posegajo po tujih imenih.

V raziskovalni nalogi bova iskala odgovore na ta in še druga vprašanja.

1.2 Predstavitev namena in ciljev

V raziskovalni nalogi pridobivava dodatno znanje o domačih in prevzetih besedah z namenom, da svoje ugotovitve deliva s svojimi sovrstniki in jih spodbudiva, da posegajo po domačih besedah, kjer je le-to možno.

V raziskovalni nalogi sva si zadala naslednje cilje:

- spoznati, kaj so domače in kaj prevzete besede,
- ugotoviti, kakšno je znanje učencev o domačih in prevzetih besedah,
- ugotoviti, ali anketirane osebe pogosteje posegajo po tujih besedah ali uporabljajo rajši njihove domače ustreznice,
- poiskati način, kako vplivati na vrstnike, da se bodo trudili za lepo domačo besedo.

1.3 Predstavitev hipotez

Zadala sva si, da bova z anketnim vprašalnikom preverila naslednje hipoteze:

- Učencev raba prevzetih besed ne moti.

- Učenci so mnenja, da večina tujih besed prihaja iz angleško govorečega okolja.
- Starejši učenci bodo v besedilu našli več prevzetih besed ter poznali tudi več sopomenk zanje.

1.4 Metodologija

Raziskovalna naloga je sestavljena iz dveh delov, in sicer iz teoretičnega in praktičnega dela. V teoretičnem delu s preučevanjem pisnih virov zapiševa ugotovitve različnih avtorjev, kako definirajo domače in prevzete besede, še posebej zadnje – kako so se v govoru in pisavi prilagodile slovenskemu jeziku. S pomočjo pisnih virov poimenujemo vedo, ki se ukvarja s preučevanjem izvora in pomena besed. Pri teoretičnem delu se poslužimo tako elektronskih kot tudi ostalih pisnih virov.

V praktičnem delu s pomočjo ankete pridobiva spoznanja o znanju in rabi domačih besed proti prevzetim. Iščeva vzroke za pogostejšo rabo prevzetih besed. S pomočjo grafičnih prikazov predstaviva izsledke ankete.

1.5 Predvideno novo spoznanje

Predvideno novo spoznanje naju bo spodbudilo, da bova v prihodnosti prepoznavala tuje besede med domačimi in bolj pogosto posegala po le-teh ter se tako trudila za njihovo ohranjanje.

2 TEORIJA

V vsakodnevnem življenju se pogosto srečujemo s prevzetimi besedami. Ko jih izgovarjamo, se več ne zavedamo, da so te besede prišle do nas iz drugih krajev. Poraja se vprašanje, ali bodo resno ogrozile slovenski jezik ali le dopolnile njegov mozaik. Zamejski Slovenci in izseljenci, ljudje, ki so zapustili domovino, gotovo gledajo na materni jezik bolj zavzeto, še toliko bolj, ker lahko domači jezik uporabljajo samo v skupini ljudi, ki ga razume, in zato toliko bolj skrbijo za njegovo ohranjanje. *“Rojaki na tujem najboljše vedo, da se utešeno ziblremo le v materinščini.”* (Golob, 2007)

Ob pogovoru z različnimi ljudmi dobimo občutek, da je tuje izrazje bolj priljubljeno od domačega. Kot pravi Berta Golob (2007), je materinščina stvar časti – ponosa. Ponosni moramo biti na rod, dom in izročilo: *“/.../v sebi trdnega človeka in plemena in ljudstva in naroda ni lahko spraviti na kolena.”* (Golob, 2007)

O lepoti materinščine je govoril že Cankar v Kurentu: *“Veseli ljudje bodo živeli tod; pesem bo njih jezik in njih pesem bo vriskanje!” /.../ Vse, kakor je rekel, se je zgodilo; bogatejši so pač drugi jeziki; pravijo tudi, da so milozvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo — ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja. Iz zemlje same zveni kakor velikonočno potrkavanje in zvezde pojo, kadar se na svoji svetli poti ustavijo ter se ozro na čudežno deželo pod seboj. Vesela domovina, pozdravljena iz veselega srca.”* (Cankar, 1909)

2.1 Etimologija

Ljudje smo razumska bitja, ki si pojave, predmete in ostale danosti, s katerimi prihajamo v stik, poskušamo razložiti. Med drugim se pojavlja tudi vprašanje, zakaj se nekaj imenuje tako kot se, kaj neka beseda sploh pomeni itd.

Slovar slovenskega knjižnega jezika nas uči, da je etimologija veda o zgodovini besed, posebno njihovega izvora in pomena. (SSKJ, brez datuma) M. Furlan pravi, da *gre za dokaj mlado evropsko vedo, ki se je začela oblikovati v prvi polovici 19. stoletja, ko se je razvijalo indoevropsko primerjalno jezikoslovje. Svoj vrh je doživela v 20. stoletju. Velja za posebno znanstveno disciplino jezikoslovja, ki raziskuje besede v njihovem časovnem razvoju. Pri delu uporablja primerjalno metodo in metodo rekonstrukcije, kjer na podlagi sklepanja iz posameznega podatka predstavi celoto, ter dokazovalni postopek. Etimološki postopek je tridelen in sestavljen iz:*

- a) istočasne predstavitve besede, ki nosi pomen, in se jo želi razložiti z etimološkega vidika;
- b) pojasnitve te besede skozi čas, ki pokaže njen razvoj oz. zgodovino in ugotovi jezik/jezikovno stopnjo;
- c) etimološke razlage, ki sodobni pomen te besede pojasni s prvotnim in pove, kaj je človeka spodbudilo, da je nek predmet, pojav itd. poimenoval prav s to besedo. (Furlan, 2013)

»Prav zato je znanstvena etimologija veda diahronnega jezikoslovja in tak jezikoslovni postopek, s katerim se najprej ugotovi starost besede, šele nato pa se njen nastanek glede forme in pomena tudi razloži.« (Furlan, 2013)

Avtorica članka začetke etimologije uvršča že v čas pred 18. stoletjem, začenši z Adamom Bohoričem in njegovimi Zimskimi uricami, Alasio da Sommaripo, Janezom Vajkardom Valvazorjem, nato v 18. stoletju z Janezom Žigo Valentinom Popovičem in Markom Pohlinom. V 19. stoletju se je prvi s tem spoprijel Urban Jarnik in 50 let za njim Fran Miklošič. Tudi v 19. in 20. stoletju se je veliko jezikoslovcev ukvarjalo z etimologijo, med njimi Fran Levstik, Stanislav Škrabec, Karl Štrekelj, Vatroslav Oblak. Izpostaviti morava Frana Ramovša, ki je načrtoval izdelavo etimološkega slovarja. Omenjena sta tudi Ivan Koštial in France Bezljaj, ki je nadaljeval Ramovševo delo. (Furlan, 2013)

Dela in razlike med temi jezikoslovci niso tema raziskovalne naloge, prav tako se nama zdi poglobljanje v to preveč zahtevno in zato tega ne omenjava.

2.2 Domače in prevzete besede

Besede kot dogovorjena znamenja imajo različen pomen in tudi različen izvor. Večina jih je domačega izvora, veliko pa je tudi prevzetih besed iz drugih jezikov.

2.3 Domače besede

Domače besede so besede, ki so se v slovenščini ohranile iz starih časov oziroma so nastala iz slovenskih besed (dolina, volk). Imenujemo jih *avtohtone slovenske besede*. (Toporišič J., 2000,

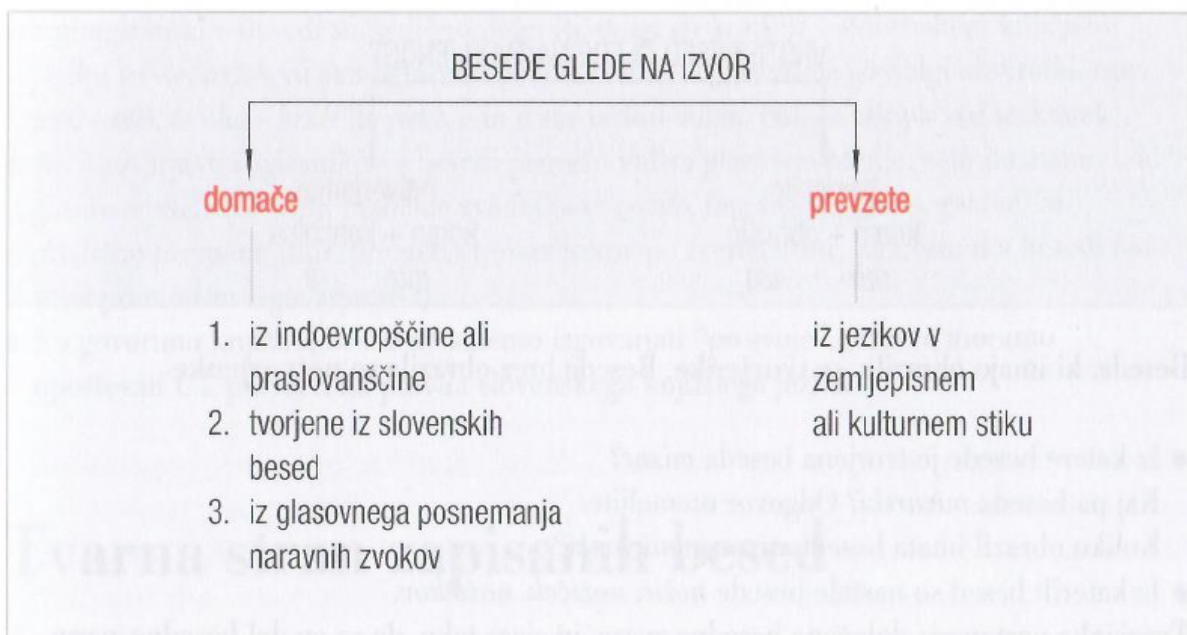
str. 131) Že sama beseda domač nakazuje v SSKJ, da gre za besede, ki po izvoru med drugim pomenijo:

- nanašajoč se na dom,

- nanašajoč se na širšo in ožjo domovino/ki je po izvoru od tam, kjer živi. (SAZU, brez datuma)

“Domače besede so treh vrst:

1. tiste, ki izvirajo iz prednika današnje slovenščine, tj. iz indoevropskega prajezika, praslovanščine ali zgodnje slovenščine (stol, suknja, potica),
2. tiste, ki so nastale (in še nastajajo) v novejšem času (predvsem v zadnjih 200 letih) na podlagi starejših slovenskih besed (npr. cvet – cvetličarna, čevljev – čevljar, gost – z gostiti – zgoščanka),
3. tiste, ki izvirajo iz posnemanja naravnih zvokov oz. glasov (npr. brr – brneti, čof – čofotati.” (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 40)

(Križaj & idr., 2004)

Se pravi, da so domače besede tiste, ki smo jih dedovali od svojih jezikovnih prednikov. “Taka beseda je npr. brat, ki se je razvila iz praindоеvropske *bhraHtōr in za katero ne vemo, kaj je prvotno pomenila, taka beseda je tudi nebo, za katero s pomočjo primerjalnega jezikoslovja

ugotavljamo prvotni pomen »oblak, megla«, in je tudi plavica, ki je tvorjena iz pridevnika plav »moder«, ta pa ni domačega izvora, saj smo ga prevzeli od sosednjih Bavarcev, kjer se narečna ustreznica visokonemškemu pridevniku blau še danes glasi plau.” (Snoj, 2015)

2.4 Prevzete besede

Prevzete besede so »besede in besedne zveze, ki jih povprečno šolani človek občuti kot nedomače.« (Toporišič, 1996, str. 138)

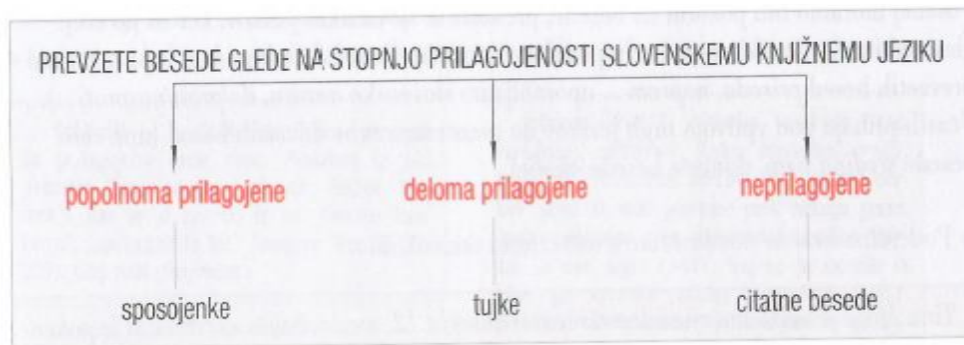
Zakaj prevzemamo?

Besede prevzemamo iz različnih razlogov, pogosto zaradi stikov, do katerih prihajamo s svetom, ki govori drug jezik, na kulturnem, gospodarskem, političnem, tehničnem itd. področju. Nastajajo novi izumi, nove stvari, ki zahtevajo tudi svoja imena. Od stiku z le-temi jih pogosto sprejmemo skupaj z njihovimi imeni.

V preteklosti so naši slovenski predniki prevzemali imena z zahodno romansko-germanskega sveta, nekaj tudi z vzhodno grškega (npr. cerkev, hiša, kmet). Kasneje smo prevzemali besede od Nemcev (npr. hiša) in romanskih sosedov (npr. nono). Z razvojem naše kulture in z zavestjo biti del velikega slovanskega sveta, smo prevzemali besede zahodnega sveta in iz slovanskih jezikov. V času, katerem živimo, pa si sposojamo besede iz jezikov, ki izstopajo v tehniki in znanosti (angleško govoreči svet). (Toporišič, 1996)

“Glede na to, koliko so prevzete besede prilagojene slovenskemu knjižnemu jeziku, ločimo tri vrste prevzetih besed:

1. prevzete besede, ki jih popolnoma prilagodimo slovenskemu knjižnemu jeziku (tj. jih izgovarjamo, pišemo in pregiblujemo po naše) – to so **sposojenke** (npr. pica);
2. prevzete besede, ki jih deloma prilagodimo slovenskemu knjižnemu jeziku (tj. izgovarjamo in pregiblujemo jih po naše, ohranjamo pa tuji zapis) – to so **tujke** (npr. renault);
4. prevzete besede, ki jih nikakor ne prilagodimo slovenskemu knjižnemu jeziku, zato ohranijo tuji izgovor, zapis in slovnične lastnosti – to so **citativne besede** (npr. first lady).” (Križaj & idr., 2004, str. 29)

(Križaj & idr., 2004)

Pri rabi prevzetih besed je potrebno upoštevati njen pravilni izgovor in zapis, zato pri izgovorjavi pazimo, da uporabljamo glosove slovenskega jezika, tako npr. glavno mesto Češke ne izgovorimo [praha], temveč Praga (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 30)

Pomembno je tudi, kako prevzete besede zapisujemo. Prevzemamo občna in lastna imena:

1. *Občna imena po navadi popolnoma prilagodimo slovenskemu knjižnemu jeziku, npr. pica, kokakola, džus. Izjema so imena avtomobilov in glasbeni izrazi (npr. renault, allegro ...).*
2. *Lastna imena načeloma ohranijo svoj izvorni zapis, če jezik, iz katerega so prevzete, uporablja latinico; iz drugih pisav pa jih najprej pretvorimo v latinico in nato jih pišemo po izgovoru. (npr. Čajkovski, Šanghaj ...). (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 31) (Križaj & idr., 2004)*

Po domače pišemo:

- *“osebna lastna imena iz grško-rimskega sveta (npr. Aristotel, Homer ...),*
- *imena vladarjev in vladarskih rodbin (npr. Burboni, Habsburžani ...),*
- *imena papežev in svetnikov (Janez Pavel II., Frančišek Ašiški ...),*
- *nekateri znamenite zgodovinske osebe (Krištof Kolumb, Sončni kralj ...),*
- *pripadnike narodov, prebivalcev držav in naselij (Newyorčan, Celovčan ...),*
- *imena nekaterih držav, pokrajin, celin, otokov in polotokov (Združene države Amerike, Rt dobrega upanja ...),*
- *nekaterih rek, jezer, morij in oceanov (Gardsko jezero, Indijski ocean ...),*
- *znane ulice, spomenike, stavbe (Elizejske poljane, Bela hiša ...).” (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 31)*

“Kraji, ki so na slovenskem etičnem ozemlju (Celovec, Beljak ...), in kraji, povezani s slovensko kulturno zgodovino (Rim, Benetke ...), imajo svoja slovenska imena, zato jih tako tudi izgovarjamo in zapisujemo.” (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 31)

Prevzeta stvarna lastna imena načeloma prevajamo v slovenščino, in sicer naslove umetnostnih del (Zločin in kazen, Figarova svatba ...) in organizacij (Organizacija združenih narodov ...); izjema so imena podjetij in časopisov (Goodyear ...). (Križaj & idr., 2004, str. 30) (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 31)

Toporišič ugotavlja, da se besede tujega izvora tem bolj prilagajajo domačemu jeziku, čim bolj pogosto se posega po njih in čim širši sloji jih v svojem govoru uporabljajo. “Prevzemajo se zlasti samostalniki, manj glagoli in pridevniki. (Toporišič, 1996, str. 140-141)

Ob prebiranju literature za raziskovalno nalogo sva naletela tudi na izraza sleng in popačenke, ker so tudi to tuje besede, naju je zanimalo, kam lahko uvrstimo njih.

2.5 Sleng

Sleng je govorica mladih, ki prevzema besede iz drugih jezikov, predvsem iz angleščine. Ali je zgolj oznaka, da gre za besede iz tujega jezika dovolj, da jih lahko uvrstimo v katero izmed skupin prevzetih besed?

Snoj pravi, da gre za “slengovske besede, ki jih uvaja predvsem mlajša, najstniška generacija, ko pa ta zraste, se razširi tudi med govorniki srednjih let, npr. kul 'dobro', šit 'nekaj slabega', džanki 'zasvojenec s heroinom'. Ker so te besede prevzete iz angleščine, jih ne moremo imeti za klasične izposojenke; ker njihovo izhodišče ni v knjižnem ali vsaj pisanem jeziku, pa ne za tujke. Kljub zadržku so te besede vendarle izposojenke, saj si jih je izposodila odraščajoča mladina, torej še ne dokončno izobraženi del ljudstva v sleng, to pa je govorica, ki se praviloma ne zapisuje in ki je po zvrsti mnogo bližje narečju kot knjižnemu jeziku. Izposoja se sicer ni zgodila na mejnem ali jezikovno mešanem področju, kot je to navadno pri klasičnih izposojenkah, temveč doma pred televizorjem ali v kaki poletni šoli na Britanskem.” (SAZU, brez datuma)

2.6 Popačenke

Popačenka ali tudi spačenka je po SSKJ prevzeta beseda, neusklajena z normo knjižnega jezika. (23) Veliko besed izhaja iz nemškega jezika, npr. ahtaj, becirk itd. Ker gre za besede, ki ne

ustrezajo zakonitostim slovenskega knjižnega jezika, ne moremo govoriti o prevzetih besedah v pravem pomenu.

3 RAZISKAVA

3.1 Predstavitev anketnega vprašalnika

ANKETA – 6. in 7. razred

Sva učenca 7. razreda in pripravljava raziskovalno nalogo na temo domačih in prevzetih besed. *Domače besede so besede, ki so nastale iz slovenskih besed in so se ohranile. Prevzete besede pa so besede, ki smo jih v slovenščino prevzeli iz drugih jezikov. Prosiva, da izpolnite naslednjo anketo. Rezultate le-te bova uporabila pri raziskovalni nalogi. Anketa je anonimna.

Hvala za sodelovanje!

1. Spol (obkroži):

M Ž

2. Kako pogosto uporabljaš tujke?

- a) nikoli
- b) pogosto
- c) redno

3. Ali odrasli (učitelji, starši ...), s katerimi si v stiku, pogosto uporabljajo tujke?

- a) da
- b) ne

4. Iz katerih jezikov je večina tujih besed, s katerimi se srečuješ?

- a) angleščine

- b) nemščine
- c) grščine
- d) latinščine

5. **Ali te raba tujk moti?**

- a) da
- b) ne

6. **Ali po tvojem mnenju naslednja trditev drži ali ne? Obkroži.**

Domače besede imajo prednost pred tujkami. DA NE

Utemelji:

---

7. **Kateri so razlogi za uporabo tujk? Označi po pomembnosti od 1-5. Najpomembnejši razlog oštevilči z 1, naslednjega z 2 itd.**

- a) Uporabniki ne poznajo domačih sopomenk za tujke. _____
- b) Za nekatere tujke še nimamo primerne sopomenke v domačem jeziku.
_____
- c) Če uporabljaš tujke, deluješ bolj razgledano. _____
- d) Nekatera tuja poimenovanja za izdelke smo sprejeli skupaj z izdelkom in ne iščemo domačih besed zanje. _____
- e) Nekatere besede si je lažje zapomniti/izgovoriti kot druge (npr. CD – zgoščanka). _____

8. **V spodnjem besedilu obkroži besede, za katere meniš, da so prevzete.**

Janez je pri pouku geografije sledil učiteljičini razlagi o kontinentih in klimi na posameznih področjih sveta. Spoznaval je kraje, kot so Pariz, Praga, London in New York. Misli so mu uhajale k vikendu, ki ga je

preživel v družbi prijateljev. Privoščili so si pico in kokakolo ter tekmovali v njim najljubšem hobiju.

9. Zapiši naslednjim prevzetim besedam domače ustreznice.

tekst - _____

informacija _____

veterinar - _____

toast - _____

meteorolog - _____

eksperiment - _____

kontakt - _____

sprej - _____

anketa - _____

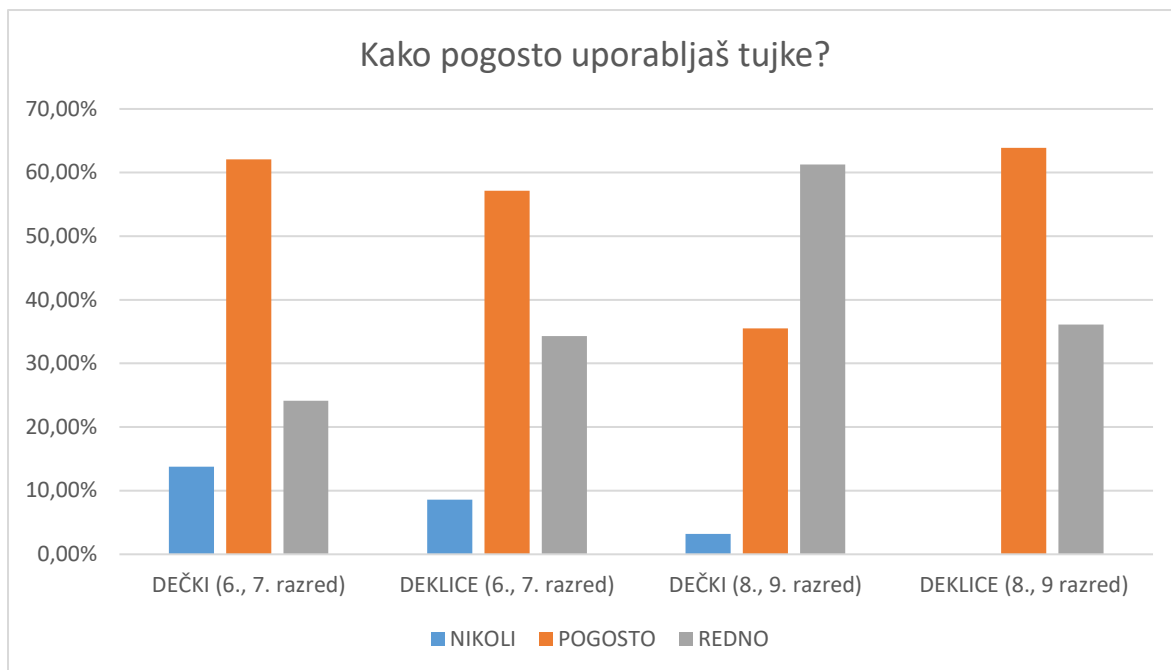
kvaliteta - _____

* Anketa za 6. in 7. ter 8. in 9. razrede je bila enaka. Ker se v 6. in 7. razredu o tem še ne učimo, sva v anketo dodala razlago pojmov domače in prevzete besede, kar pa v anketi za višje razrede manjka.

3.2 Predstavitev rezultatov ankete

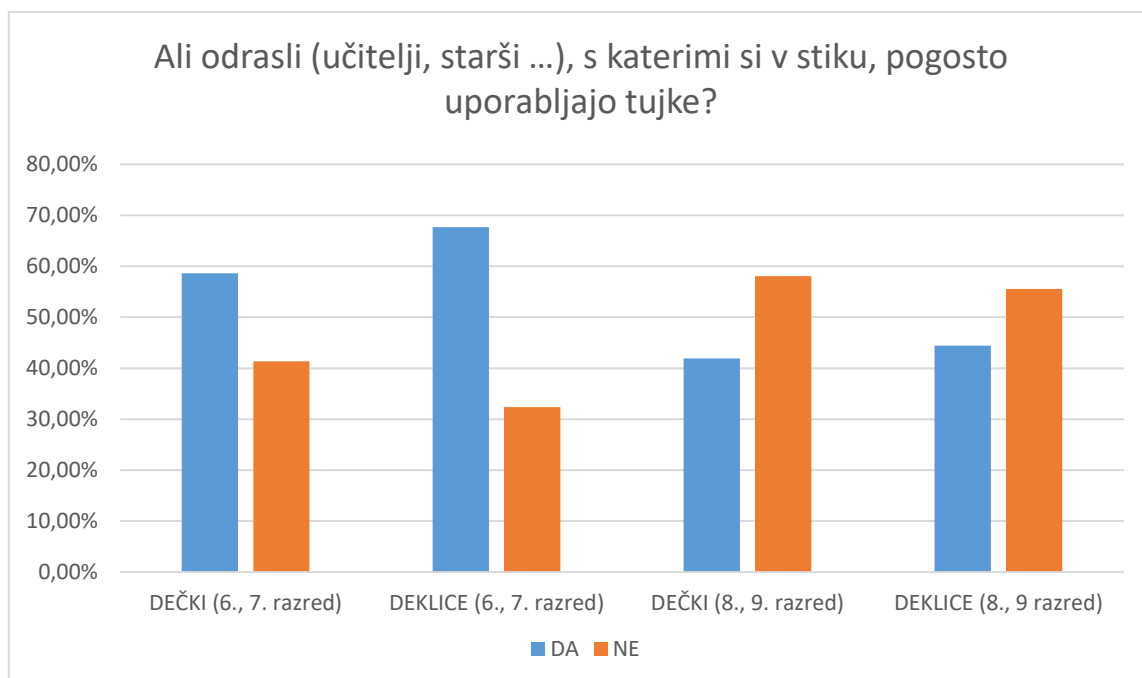
V anketi, ki so jo reševali učenci, je sodelovalo 29 dečkov iz 6. in 7. razredov ter 35 deklic iz istih razredov, se pravi 64 učencev. V 8. in 9. razredu je sodelovalo 67 učencev od tega 31 dečkov in 36 deklic.

V anketi sva za prevzete besede uporabljala izraz tujke, saj učenci delitve prevzetih besed glede na stopnjo udomačenosti ne poznamo.

Graf 1: Kako pogosto uporabljaš tujke?

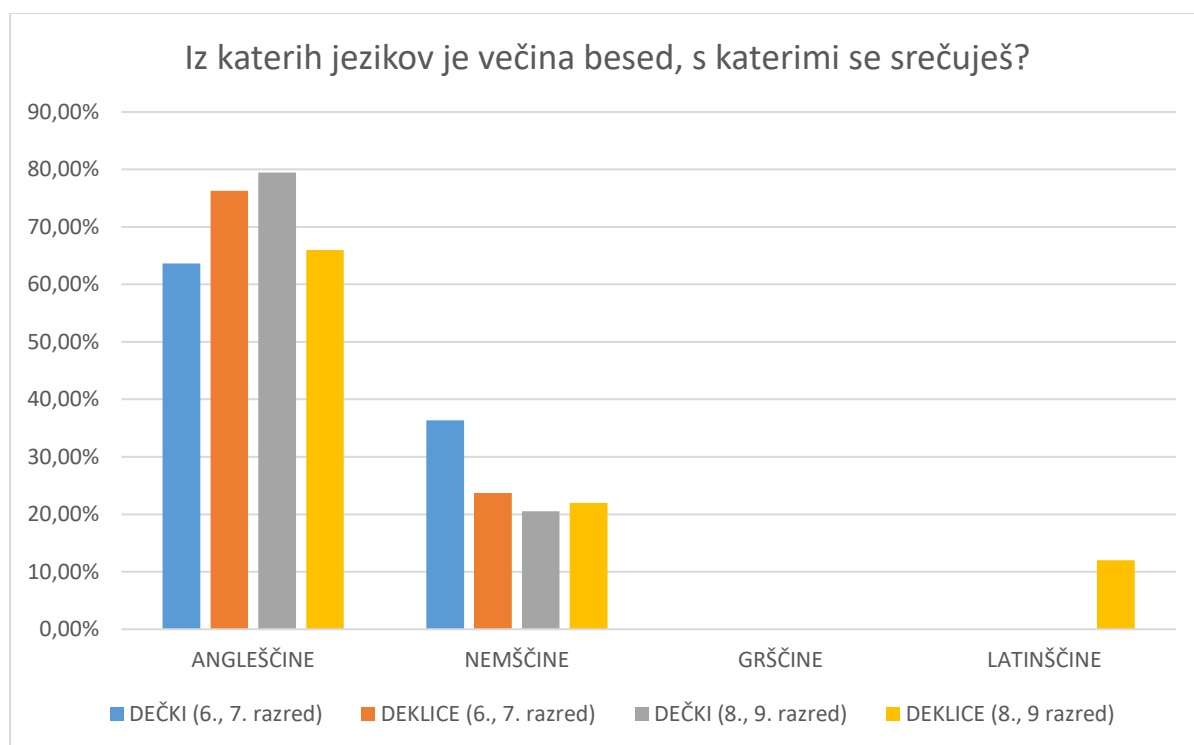
Iz prvega vprašanja se vidi, da starejši otroci uporabljajo več tujk kot mlajši. V povprečju deklice iz vseh starostnih obdobj pogosteje uporabljajo tujke kot dečki. Starejše deklice priznavajo, da v govoru uporabljajo tujke, bodisi pogosto (63 %) ali redno (36 %). Prav tako je zelo majhen odstotek fantov te starosti, ki tujk ne uporablja nikoli (3 %).

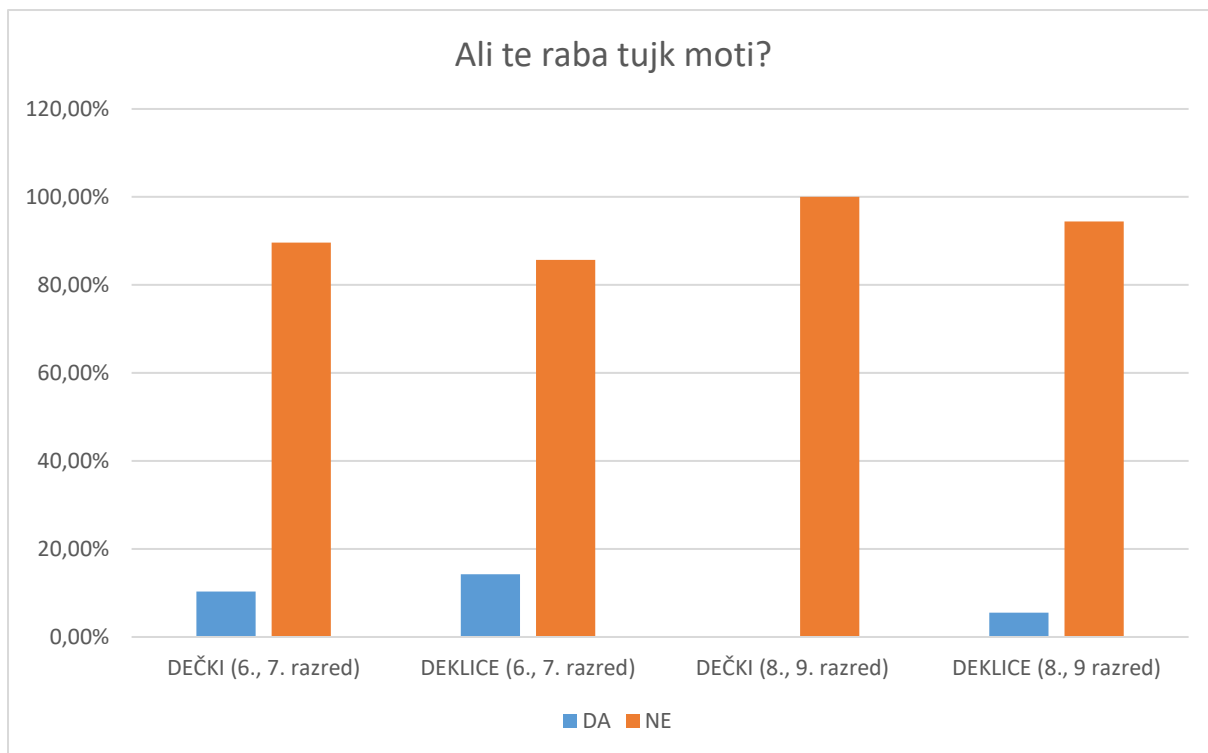
Graf 2: Ali odrasli (učitelji, starši ...), s katerimi si v stiku, pogosto uporabljajo tujke?

Učenci 6. in 7. razredov menijo, da odrasli, s katerimi prihajajo v stik, pogosteje uporabljajo tujke, in sicer deklice v 68 % in dečki v 59 %. Verjetno je to posledica tega, da učenci tega starostnega obdobja pri pouku komaj spoznavamo predmete, kjer se uporabljajo strokovni termini, ki so seveda tujega izvora (npr. zgodovina, zemljepis ...).

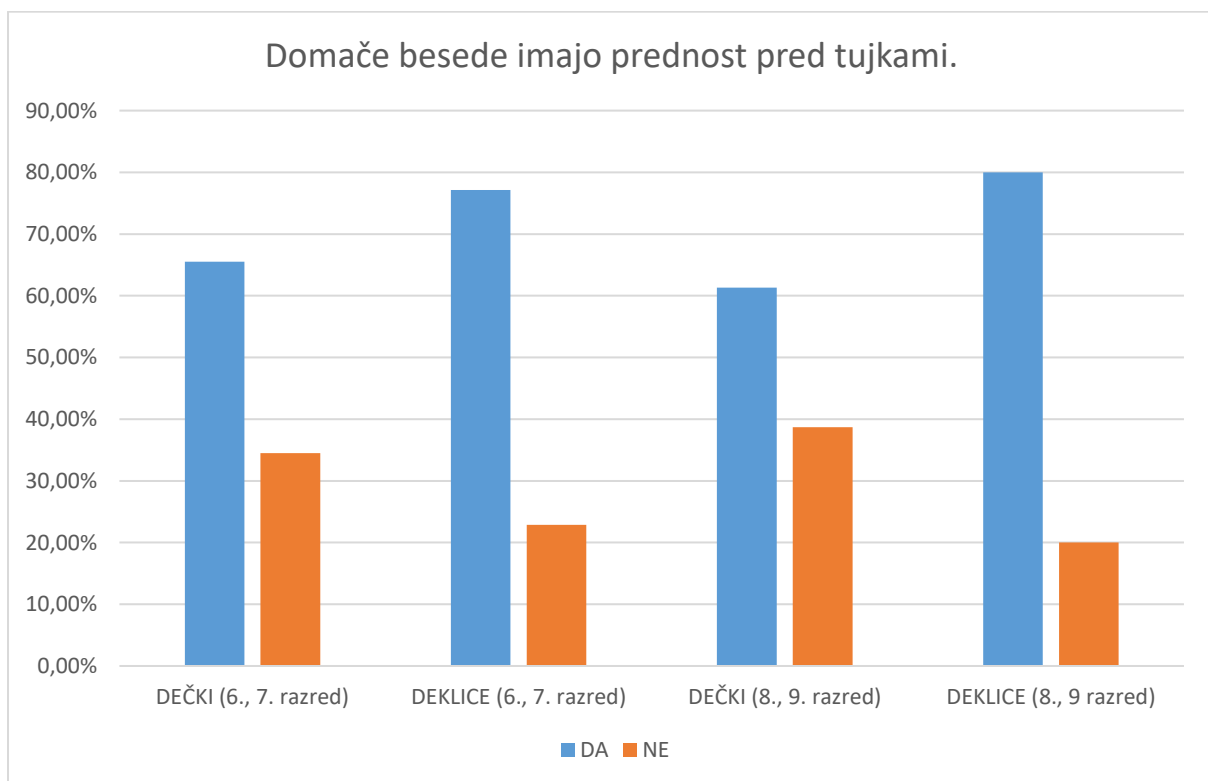
Graf 3: Iz katerih jezikov je večina tujih besed, s katerimi se srečuješ?

Graf 3 jasno prikazuje, da je večina učencev prepričana, da največ tujih besed prihaja iz angleščine, in sicer 64 % dečkov 6. in 7. razreda, 76 % deklic 6. in 7. razreda ter 79 % dečkov 8. in 9. razredov in 66 % deklic iste starosti. Nekaj učencev je še mnenja, da so tuje besede nemškega izvora in 12 % deklic 8. in 9. razreda se je odločilo za latinščino. Tujk z grščino ni povezal nihče.

Graf 4 Ali te raba tujk moti?

Tudi ta graf jasno nakazuje, da uporaba tujk učencev, ne glede na starostno obdobje, ne moti, saj so se za ta odgovor odločili v več kot 85 %. Moti pa največ deklice 6. in 7. razredov (14 %).

Graf 5 izraža nekako protislovje grafu 4, kjer je večina učencev odgovorila, da jih raba tujk ne moti; na to vprašanje pa so v povprečju odgovorili (65 % in več), da imajo domače besede prednost pred tujkami. Tudi njihove utemeljitve za izbiro tega odgovora kažejo, da se zavedajo pomembnosti rabe domačega jezika.

Utemeljitev (za da) sva razdelila nekako v dve skupini, in sicer:

a) izražanje pripadnosti:

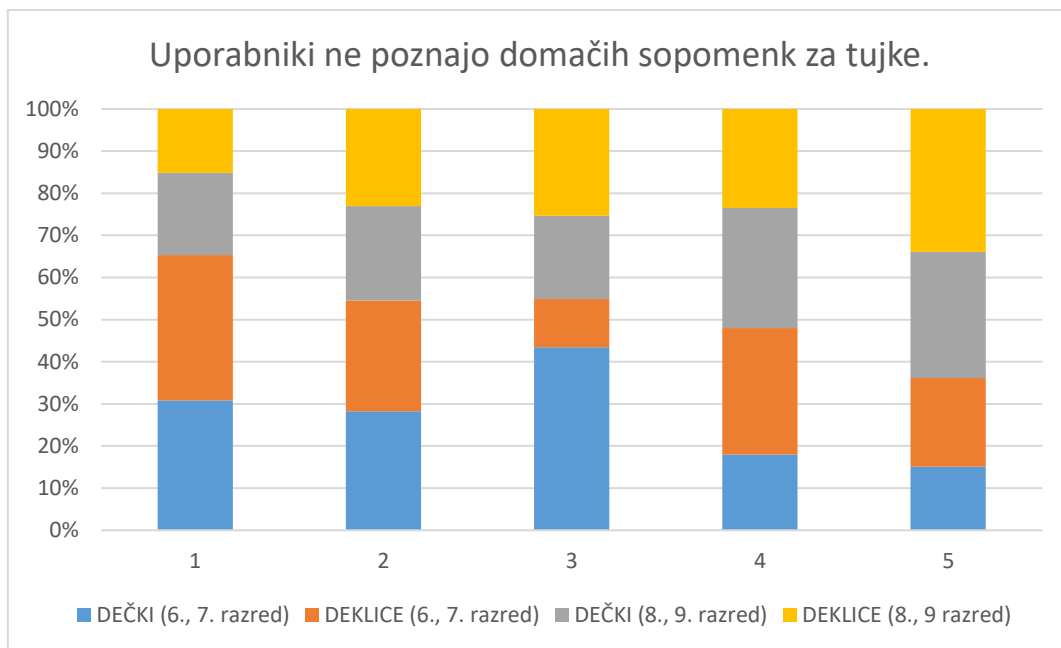
- ker sem Štajerc/ker smo v Sloveniji in nismo Angleži in moramo spoštovati naše besede/saj so besede iz naše domovine/ker so naše besede, tujke pa naj gredo k tujcem in ne k nam/ker je to iz tvojega rodnega kraja/saj je to naš jezik/ker je materni jezik najpomembnejši/ker so domače in izhajajo iz našega jezika/ker so od tam, kjer si se rodil in imaš ta jezik v srcu/ker je vsakemu na prvem mestu materni jezik/saj izvirajo od tod/ker ima materni jezik prednost pred drugimi/ker moramo ceniti domači jezik in ima večjo sentimentalno vrednost/ker moramo biti ponosni, da smo Slovenci/saj so domače besede del naše kulture oz. so dediščina naših prednikov/saj so domače besede že iz starih časov in prav je, da jih uporabljamo/saj je domač jezik dragocen in le naš/saj so besede, ki jih uporabljamo od rojstva in se mi zdi prav, da bi jih več uporabljali ...

a) drugo:

- ker se sliši boljše/ker se sliši lepše/ker je uradni jezik slovenščina/saj ni pomembno, iz katerega jezika so besede/ker mi je všeč/ne vem/saj starejši ne razumejo tujk/saj so te besede knjižne besede in jih ne bi smeli zamenjati za tujke/saj so iz knjižnega jezika in jih ne bi smeli zamenjati za tujke ...

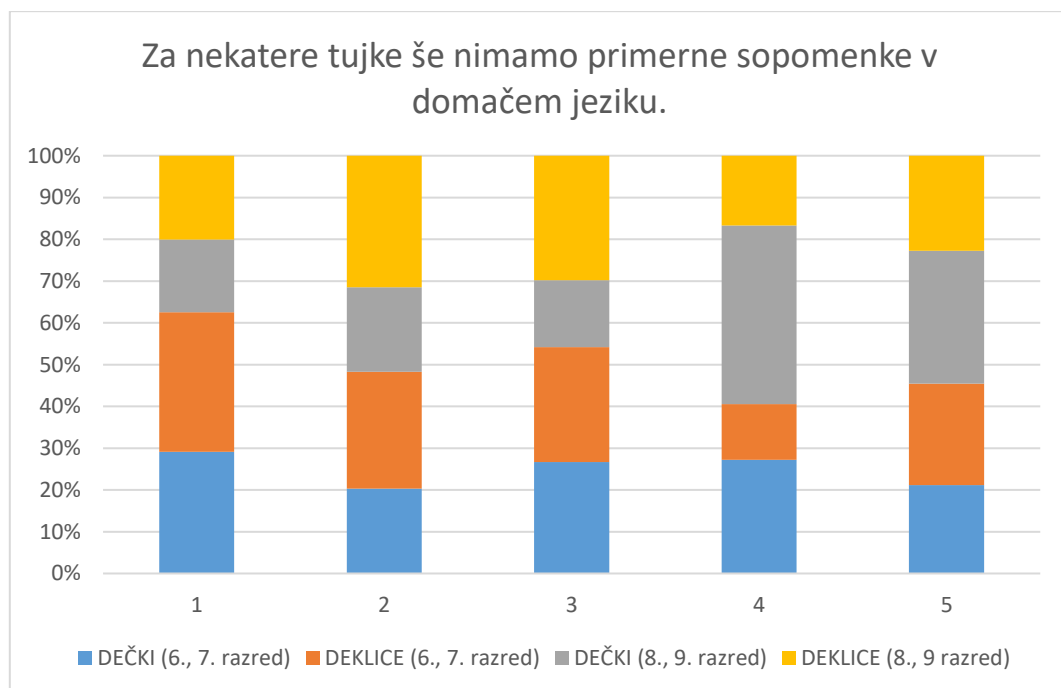
Utemeljitev za ne:

- ker imajo vsake tujke prednost/ker so vse besede na svetu enakovredne/ker lahko govorimo oboje/ker jih uporabljajo ljudje po celem svetu/ker je vseeno, kako govorim/ker imajo enak pomen/ker jih več ljudi razume ...

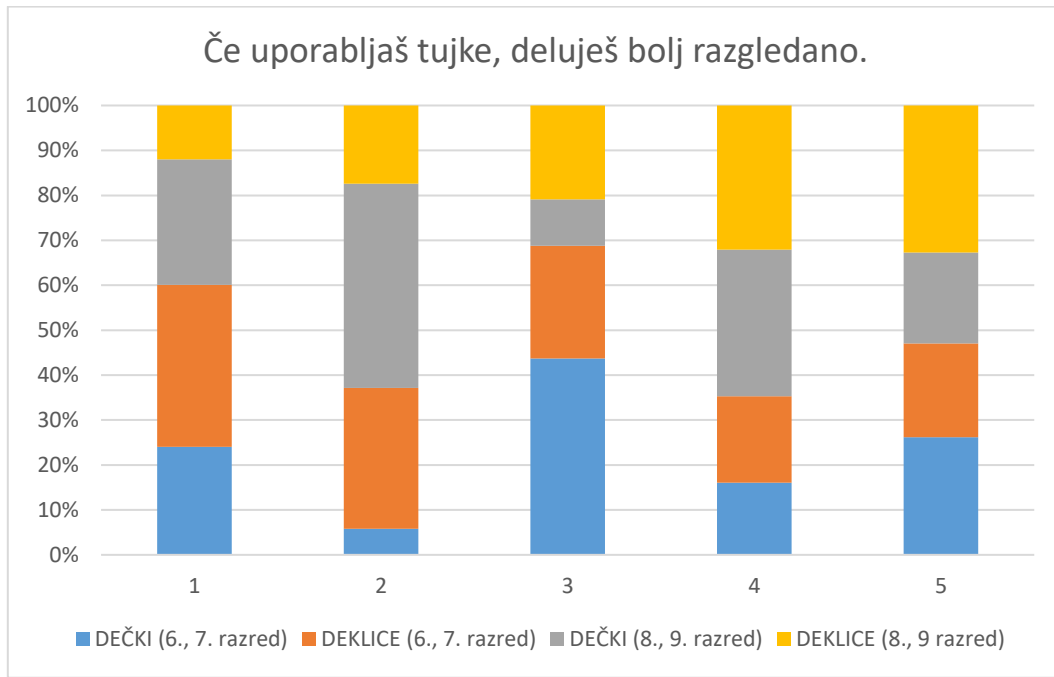
Graf 6: Uporabniki ne poznajo domačih sopomenk za tujke

V povprečju je več starejših učencev mnenja, da uporabniki poznajo domače sopomenke za tujke. Mlajši učenci pa glede tega vprašanja nimajo izrazitega mnenja.

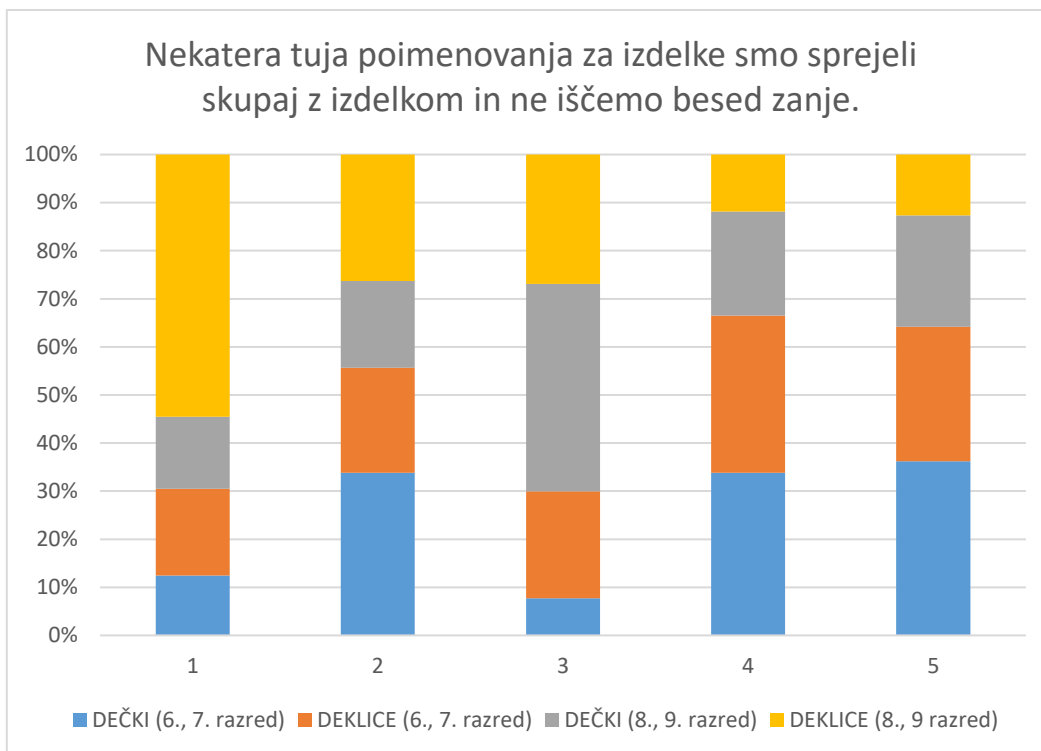
Graf 7: Za nekatere tujke še nimamo primerne sopomenke v domačem jeziku.

Tudi tukaj se mnenja mlajših in starejših učencev razhajajo, saj so mlajši učenci v povprečju mnenja, da za nekatere tujke še nimamo ustreznih sopomenk. Ni pa videti izrazitih odstopanj znotraj generacij in spola.

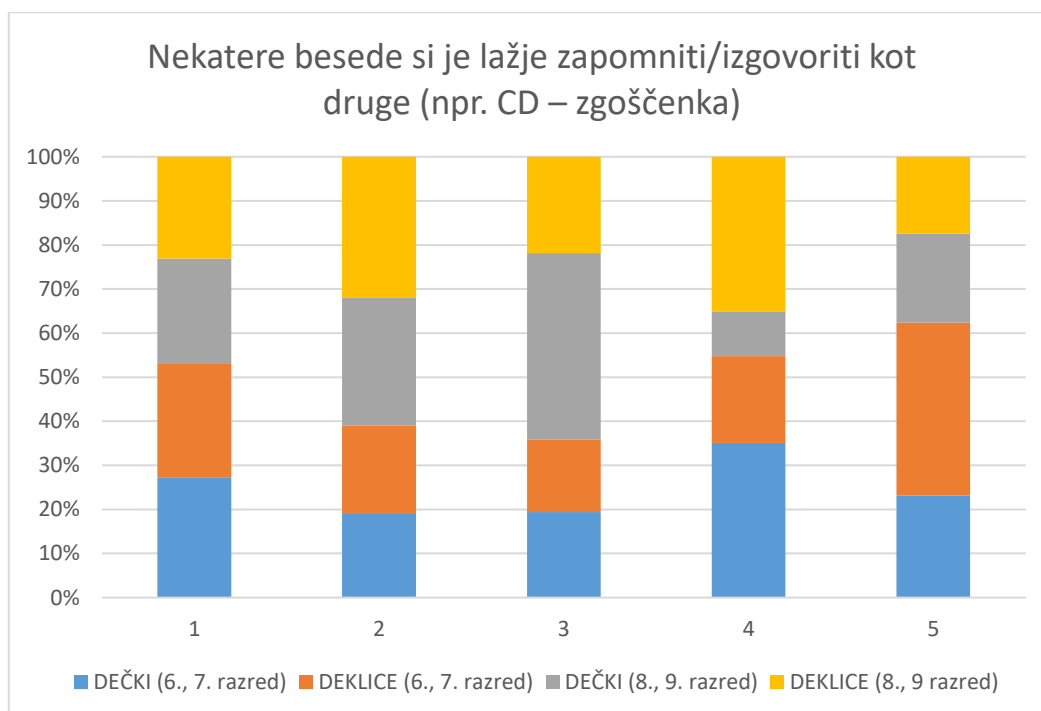
Graf 8: Če uporabljaš tujke, deluješ bolj razgledano.

Graf prikazuje, da je mnenje obeh generacij deljeno. Polovica anketirancev ne glede na spol in generacijo je mnenja, da uporaba tujih besed daje videz razgledanosti.

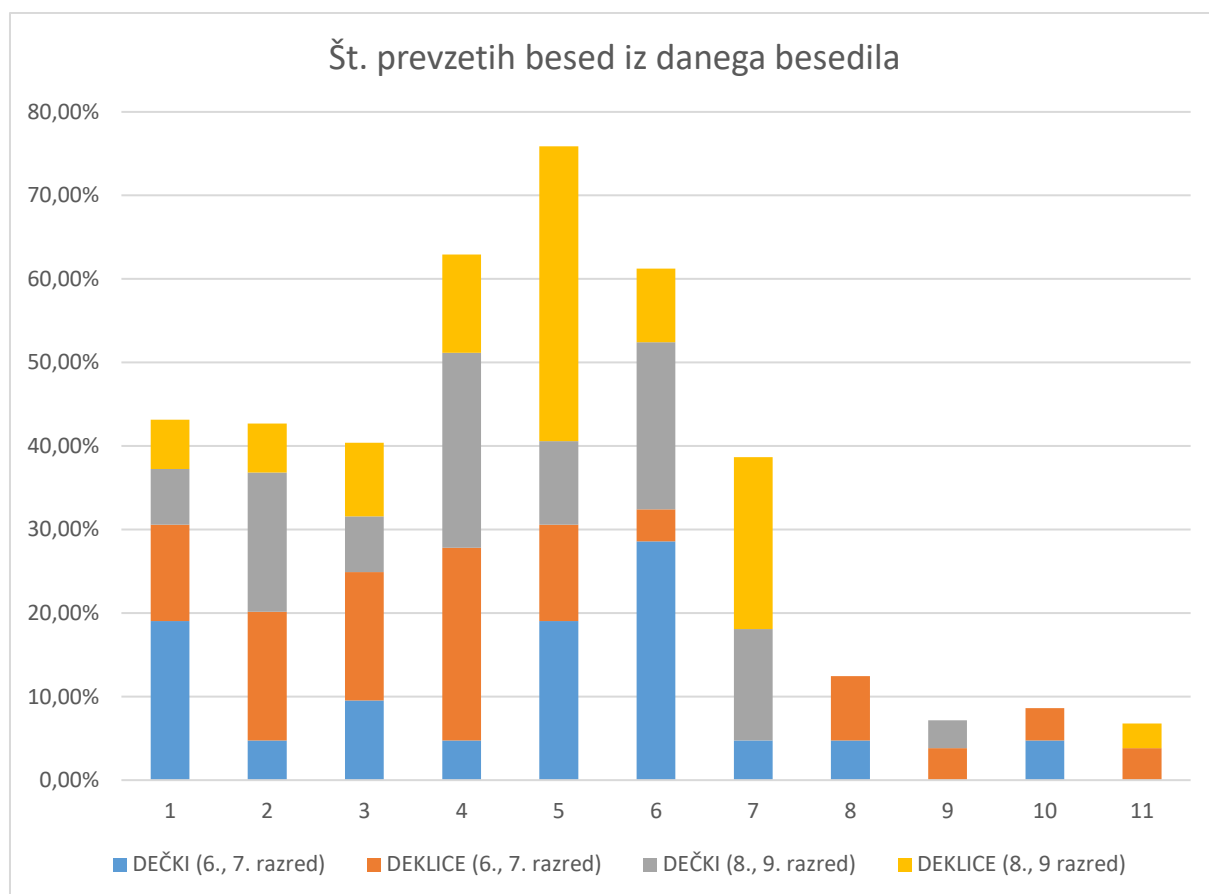
Graf 9: Nekatera tuja poimenovanja za izdelke smo sprejeli skupaj z izdelkom in ne iščemo domačih besed zanje.

Najbolj izstopa starejša generacija deklic, ki misli, da izdelke sprejmemo skupaj z izdelki in jezikoslovje ne išče sopomenke za tujko. Mlajša generacija pa to zavrača.

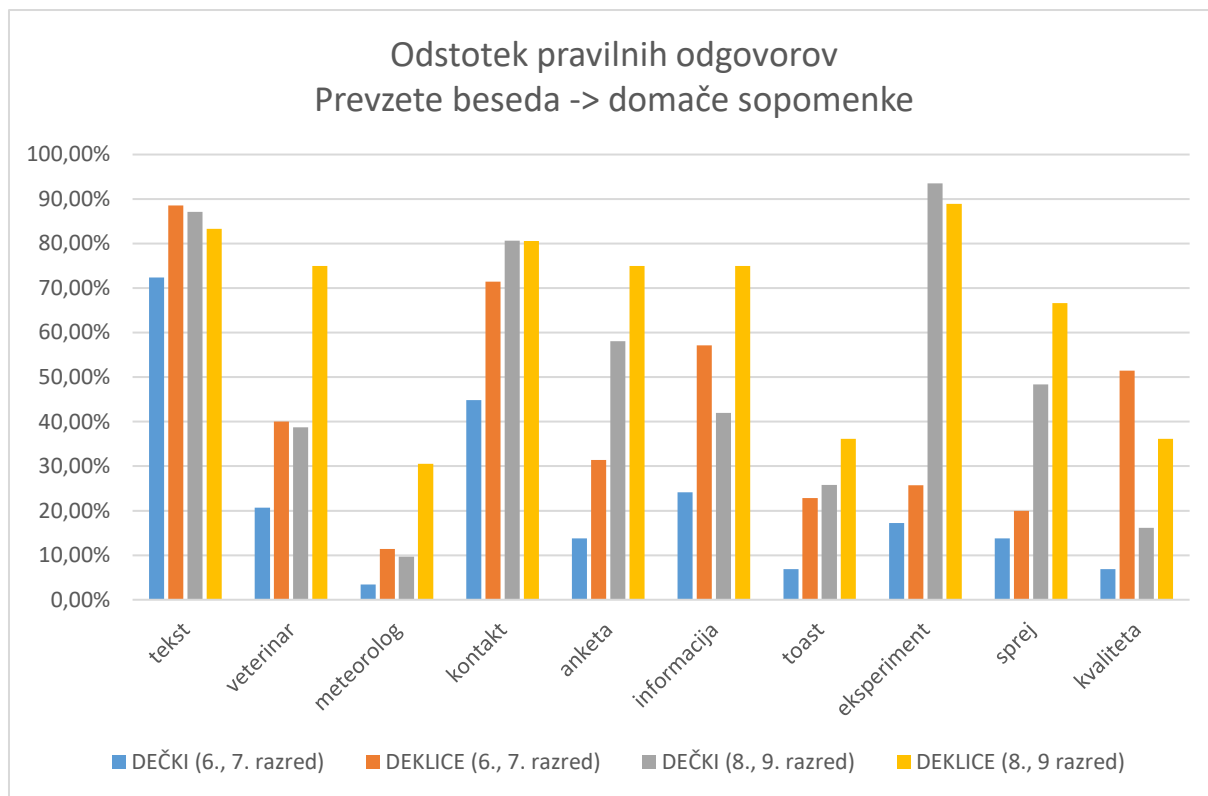
Graf 10: Nekatere besede si je lažje zapomniti/izgovoriti kot druge (npr. CD – zgoščanka)

Rezultat kaže, da si je približno enako težko zapomniti prevzeto besedo in domačo.

Graf 11: Obkroževanje prevzetih besed iz danega besedila

V danem besedilu je bilo 11 prevzetih besed. Učenci so v povprečju našli med štiri in šest tujih besed. Rezultat kaže, da je vseh enajst tujk našlo 7 % učencev in to deklice iz obeh generacij. Anketa kaže, da učenci prevzete besede niso povezali z mesti, saj le-teh večinoma niso obkrožali.

Graf 12: Prikaz odstotkov pravih odgovorov

Pri zadnji nalogi ankete so morali učenci danim prevzetim besedam poiskati slovenske ustreznice. Rezultati kažejo, da so imeli najmanj težav z besedama tekst in kontakt. Zanimivo je, da so učenci obeh spolov 8. in 9. razredov nad 90 % našli izraz za pojem eksperiment, na podlagi česar lahko sklepamo, da ravno v tem obdobju spoznavajo kemijo in tam izvajajo poskuse. Najmanj znan jim je izraz meteorolog.

4 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Z raziskovalno nalogo sva želela opozoriti na problem porasta prevzetih besed, ki izpodrivajo domače besede, pa naj gre za ime izdelka, ime podjetja ... Tehnologija in njen napredek nam marsikdaj ne dopuščajo, da bi posegali po domačih ustrezninah. Vzroke za to lahko iščemo v prehitrem tehnološkem napredku, ki mu jezikoslovje težko sledi, v tem, da se nekatere prevzete besede "primejo" tako zelo, da domačih sopomenk skorajda ne poznamo.

Svoja razmišljanja ob nastanku raziskovalne naloge želiva predstaviti sošolcem in ostalim učencem šole ter tako vplivati na njihovo ljubezen do maternega jezika in jih spodbuditi, da v prihodnosti pogosteje posegajo po domačih besedah, kjer je to mogoče. *"Pri prevzemanju besed je treba obdržati pravo mero kritičnosti in zdravega razuma, saj prevelik vdor tujih besed lahko hitro začenja ogrozati slovenščino, zlasti strokovnoznanstveno zvrst, in slovenščina tako lahko (pre)hitro postane le jezik vsakdanjega sporazumevanja."* (Jesenovec & Lenardič, 2013, str. 30)

5 RAZPRAVA

V anketi, ki so jo reševali učenci, je sodelovalo 29 dečkov iz 6. in 7. razredov ter 35 deklic iz istih razredov, skupaj 64 učencev. V 8. in 9. razredu je sodelovalo 67 učencev od tega 31 dečkov in 36 deklic.

Anketa je pokazala, da učence raba tujk ne moti, s čimer sva potrdila najino prvo hipotezo. Razloge za to je verjetno najti v tem, da so učenci pogosto izpostavljenim novostim, ki jih prinaša način življenja (splet, tehnika, družbena omrežja ...), s tujkami pa se srečujejo tudi pri pouku.

Prav sva imela glede tudi izvora tujk, za katere meni večina anketiranih učencev, da izhajajo iz angleščine. Na podlagi tega sklepava, da so učenci mnenja, da tehnološko najbolj izstopajo angleško govoreče dežele.

Tretje hipoteze, da bodo starejši učenci prepoznali več prevzetih besed, ne moreva potrditi niti zavreči, saj so vse tujke našle deklice iz vseh starostnih obdobj. Hkrati pa so učenci 6. in 7. razredov bili tisti, ki so našli osem in tudi deset tujih besed, pri čemer spet najbolj izstopajo deklice. Po drugi strani pa so mlajši učenci imeli več težav pri iskanju slovenskih ustreznih danim tujim besedam, pri čemer so še posebej izstopali fantje.

Zaključki raziskovalne naloge nama odpirajo še mnoga vprašanja in ponujajo možnosti za nadaljnje raziskovanje. Lahko bi raziskovala, katera strokovna področja po tujkah najbolj izstopajo, lahko bi izdelala majhen slovar tujk, ki jih učenci uporabljamo v šoli, lahko bi iskala vzroke glede rezultata, da so učenke poznale več tujih besed kot dečki ...

6 SKLEP

V raziskovalni nalogi sva pridobivala znanje o domačih in prevzetih besedah. Naučila sva se, da prevzete besede delimo v tri skupine glede na njihovo stopnjo prilagojenosti slovenskemu knjižnemu jeziku in njegovim zakonitostim.

Z anketo sva pridobila mnenje učencev o rabi prevzetih besed, ki je bilo takšno, kot sva pričakovala – učencev pogosta raba tujih besed ne moti. Presenečena nisva niti, da angleščina prevzema velik del našega besedišča, kar so izrazili tudi učenci v anketi.

Kljub temu želiva opozoriti na porast tujk v materinščini. Zgodovina nas uči, da vsak narod za svoj obstoj potrebuje jezik, ki ga identificira. Naj zaključiva z besedami Kaplana Martina Čedermaca, ki nama je bil pomoč tudi pri naslovu raziskovalne naloge: *“/.../ oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti /.../! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne!”* (Honzak & idr., 2017, str. 163)

Poskrbimo, da se bomo mladi tega zavedali in ne bomo po vsej sili posegali po besedah tujega izvora samo zato, ker le-te zvenijo bolj imenitno.

7 LITERATURA

- Cankar, I. (1909). *Kurent*. Pridobljeno 10. 2. 2019 iz <https://sl.wikisource.org/wiki/Kurent>
- Furlan, M. (2013). *Etimologija*. Pridobljeno 16. 1. 2019 iz https://fran.si/207/nessj-novi-etimoloski-slovar-slovenskega-jezika/datoteke/NESSJ_O%20etimologiji.pdf
- Golob, B. (2007). *Spakedrana slovangla*. Pridobljeno 9. 1. 2019 iz <https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/56-40-MladiVal-3>
- Honzak, M., & idr. (2017). *Skrivno življenje besed, Berilo za slovenščino v 9. razredu osnovne šole*. Mladinska knjiga.
- Jesenovec, A., & Lenardič, J. (2013). *Slovenščina-jezik na maturi, prenovljena izdaja*. Kamnik: ICO d.o.o.
- Kodre, P. (2018). *Od glasov do knjižnih svetov 8, Samostojni delovni zvezek za slovenščino v 8. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett, d.o.o.
- Kodre, P. (2018). *Od glasov do knjižnih svetov, Samostojni delovni zvezek za slovenščino v 9. razredu osnovne šole*. Ljubljana: Rokus Klett d.o.o.
- Križaj, O. M., & idr. (2004). *Na pragu besedila. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol*. Ljubljana: Rokus.
- SAZU. (brez datuma). Pridobljeno 10. 2. 2019 iz Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=doma%C4%8D&hs=1
- SAZU, Z. (brez datuma). *Iskanje po Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. Pridobljeno 10. 2. 2019 iz Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?expression=popa%C4%8Denka&hs=1&name=sskj_testa
- Snoj, M. (2015). *Slovenski etimološki slovar, 3. izdaja*. Pridobljeno 16. 1. 2019 iz https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/datoteke/ETIMOLOSKI_3-Uvod.pdf
- SSKJ. (brez datuma). Pridobljeno 10. 2. 2019 iz http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=etimologija&hs=1
- Toporišič, J. (1996). *Slovenski jezik in sporočanje 2*. Založba obzorja Maribor.

Toporišič, J. (2000). *Slovenska slovnica 4. prenovljena in razširjena izdaja*. Založba Obzorja Maribor.